

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

СЕКЦІЯ № 10

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ЗНОСИНИ

Скороход Катерина Віталіївна

здобувачка 1-го курсу магістратури

факультету прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОВЖИВАННЯМ ДИПЛОМАТИЧНИМИ ПРИВІЛЕЯМИ ТА ІМУНІТЕТАМИ

Дипломатичні привілеї та імунітети є важливою категорією дипломатичного права. Такі додаткові переваги спрямовані на гарантування ефективного та безпечного виконання дипломатичним представництвом та його персоналом покладених функцій у відповідності до норм міжнародного права та національного права держави перебування. Так, Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року, серед іншого, закріплює ті привілеї та імунітети, якими користуються дипломатичні представництва, дипломатичні агенти, члени адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу представництва, члени сімей, а також домашні працівники членів дипломатичного персоналу місії. Проте дипломатичні привілеї та імунітети надаються не для того, аби ігнорувати закони, правила та звичаї держави перебування. З метою недопущення зловживання наданими перевагами в преамбулі Конвенції 1961 року наголошено, що «такі привілеї та імунітети надаються не для вигоди окремих осіб, а задля забезпечення ефективного виконання функцій дипломатичних представництв як органів, що представляють держави» [1]. Тобто Конвенція, як основний міжнародний акт, який регулює питання привілеїв та імунітетів, встановлює межі використання таких інструментів.

Щодо цього Ю.Г. Дьомін вказує, що «наділення дипломатичних представників різними пільгами, перевагами та особливим статусом тісно пов'язано з ризиком зловживання дипломатами наділеними правами, під яким розуміється недобросовісна поведінка осіб, які користуються дипломатичними привілеями та імунітетами, що виражається в порушенні законодавства, встановлених порядків та правил держави перебування та міжнародного права». Характер таких зловживань може бути різного типу та проявлятися у різних формах, зокрема: втручання у внутрішні справи держави; збір будь-якої інформації в незаконний спосіб та/або для незаконних цілей (шпигунство); скоєння злочинів та вчинення правопорушень; використання приміщень, резиденцій та засобів пересування не для цілей виконання офіційних представницьких функцій тощо.

У 2004 році уряд Великобританії опублікував дані по злочинам, що були скоєні дипломатичним представниками в період з 1999 по 2004 роки. Статистика нараховує 122 тяжких порушень законодавства, але уряд так і не зміг притягнути до відповідальності винних через встановлені міжнародним правом обмеження [2]. У зв'язку з такими проблемними ситуаціями постає питання відповідальності осіб, що зловживають такими привілеями та імунітетами. Особливість правового регулювання таких інструментів дипломатичного права полягає у тому, що суб'єкти, що користуються наданими правами, хоч і мають певний захист від юрисдикції держави перебування, але не звільняються від юрисдикції акредитуючої держави з огляду на положення частини 4 статті 31 Віденської конвенції 1961 року.

Притягувати до відповідальності, за загальним правилом, може лише акредитуюча держава, а тому міжнародним, національним та звичаєвим правом передбачаються спеціальні можливості для держави перебування задля захисту своїх інтересів та інтересів своїх громадян.

Розглянемо деякі з правомірних заходів, що переслідують вищевказану мету:

1) нота протесту. Дипломатичне листування є одним з інструментів комунікації між державами та має формальний характер. Таке листування може

стосуватись різних елементів правовідносин: від вірчих грамот – листів, за використанням яких призначаються посли в іноземних державах, аж до листів про відзив, за яким ініціюючою державою повідомляється іншій державі про відкликання свого посла. Нотою є офіційне звернення однієї держави до іншої з вимогою про вчинення певних дій або утримання від них. У випадку порушення положень міжнародного права, прояву неповаги до законів, порядків держави перебування та зловживання привілеями та імунітетами, держава може звернутись із нотою протесту до акредитуючої держави.

2) пред'явлення цивільних та адміністративних позовів. Відповідно до статті 31 Конвенції дипломатичним агентам та іншим особам, що користуються дипломатичними привілеями та імунітетами, гарантується абсолютний імунітет від кримінальної юрисдикції держави перебування. На противагу, імунітети від цивільної та адміністративної юрисдикції, як зазначалось, не є абсолютними. Позивачем в таких справах може бути як держава перебування, так і фізичні та юридичні особи. Попереджуючи можливість зловживання, існує право особи, до якої пред'явлено цивільний позов особою, яка користується дипломатичним імунітетом, заявити зустрічний позов. Таким чином, дипломатичний представник ініціюючи порушення цивільної справи в суді втрачає право посилатись на імунітет щодо зустрічних позовів, які безпосередньо пов'язані з основним позовом.

3) оголошення особи «*persona non grata*». У статті 9 Конвенція 1961 року передбачається інструмент оголошення особи «*persona non grata*», це означає, що «держава перебування може у будь-який час повідомити акредитуючу державу про те, що глава представництва або будь-який з членів дипломатичного персоналу представництва є небажаною та неприйнятною особою». Підставами вжиття таких заходів є різноманітні дії, що пов'язані з поведінкою дипломатичних представників, як: а) прояви неповаги до законів, порядків і правил, встановлених у державі перебування; б) негативне втручання в внутрішні справи державі перебування; с) зловживання дипломатичними привілеями й імунітетами; d) публічне висвітлення думок та опублікування заяв, які

трактуються як політично безтактні чи образливі для приймаючої держави; е) вчинення діянь, передбачених кримінальним законодавством держави перебування.

Особливістю є те, що на державі перебування не лежить обов'язок мотивувати своє рішення. Як наслідок такого оголошення, коли відповідна особа вже на території держави перебування, акредитуюча держава має відкликати таку особу або ж припинити її функції в представництві. На небажаних особах лежить обов'язок покинути державу перебування в найкоротші строки. Варто зауважити, що вжиття таких заходів є суверенним правом держави перебування. Оголошення особи «*persona non grata*» є заходом персонального характеру та не тягне за собою автоматичного припинення дипломатичних відносин між державами.

Отже, проблема практичного регулювання дипломатичних привілеїв та імунітетів на міжнародному та національному рівнях станом на сьогодні є актуальною та все ще потребує вирішення, оскільки зловживання цими інструментами дипломатичного права негативно впливає на універсальну, загальноприйнятну систему дипломатичних привілеїв та імунітетів та є небезпечним для міжнародного порядку. Наслідки від зловживань несуть матеріальні збитки державам, становлять загрозу життю та здоров'ю людей, а також міжнародним правовідносинам в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 8 квітня 1961 року : ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048
2. U.S. Appeals Court Affirms Kuwait Immunity, Rejects Ex-Diplomat Immunity, in Abuse of Domestic Worker Case. 2014. URL :<https://web.archive.org/web/20140720025615/http://diplomaticlaw.com/blog/2010/10/u-s-appeals-court-affirms-kuwaitimmunity-rejects-ex-diplomat-immunity-in-abuse-of-domestic-worker-case/>

Ключові слова: дипломатичний імунітет, дипломатичні привілеї, зловживання правами, Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року,

відповідальність дипломатичних представників, persona non grata, нота протесту.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Федорова Тетяна Сергіївна.

СЕКЦІЯ № 9. МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО.....319

Волошенюк Олександра Юріївна

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У РОЗСЛІДУВАННІ КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ.....319

Королук Богдана Сергіївна

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....323

Чабала Уляна Андріївна

РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: ЯК ВОНИ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗСЛІДУВАННЯ І ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ.....327

СЕКЦІЯ № 10. ДИПЛОМАТИЧНІ ТА КОНСУЛЬСЬКІ ЗНОСИНИ.....332

Скороход Катерина Віталіївна

ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗЛОВЖИВАННЯМ ДИПЛОМАТИЧНИМИ ПРИВІЛЕЯМИ ТА ІМУНІТЕТАМИ.....332

СЕКЦІЯ № 11. МИРНІ ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВОСУДДЯ.....337

Голубович Аліна Миколаївна

МІЖНАРОДНІ ДОРУЧЕННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В ВОЄННИЙ СТАН.....337

Гритенко Марія Олегівна

РАТИФІКАЦІЯ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ.....341

Зільберт Олександр Володимирович

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОСУДДЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....345

Іваськова Дарія Сергіївна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОЗАХИСНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЛЯ КОРИННИХ НАРОДІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОСУДДІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....349

Купіна Крістіна Миколаївна

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ.....353

Кухоцька Аліна Сергіївна

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН У ВИРІШЕННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ МІЖ ДЕРЖАВАМИ.....357

Новак Юлія Іванівна